

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

صبا

سال اول، شماره دوم، پاییز، زمستان ۱۴۰۱
(شعبان ۱۴۴۴، فوریه ۲۰۲۳)

صاحب امتیاز: جامعة المصطفیٰ العالمية
دانشگاه مجازی المصطفیٰ، گروه علمی زبان و ادبیات فارسی با همکاری معاونت پژوهشی و تولید

مدیر مسئول: حجة الاسلام دکتر سعید ارجمندفر

سرمدبیر: دکتر سلمان رحیمی

دبیر علمی: دکتر سلمان رحیمی

مدیر اجرایی: دکتر فاطمه حاجی رحیمی

نشانی: قم، خیابان ساحلی جنوبی، نرسیده به مصلی، بین کوچه ۴ و ۶

صندوق پستی: ۳۷۱۳۹۱۳۵۵۴

تلفن و نمابر: ۳۲۶۱۳۸۷۵ - ۳۲۱۱۴۱۸۵

شمارگان: چاپ الکترونیکی

تعداد صفحات: ۲۸۴ صفحه

Web: www.mou.ir

Email: research@mou.ir

هیئت تحریریه:

مدیر گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ	سلمان رحیمی
استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ	فاطمه حاجی رحیمی
استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ	زهرا غلامی
استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ	حسین پورشریف
استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ	حمید اکبرپور
استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ	مجید جعفری
استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ	عاطفه خدایی

بر اساس مجوز:

اداره کل ساماندهی و پشتیبانی پژوهشی

معاونت پژوهشی جامعه المصطفی العالمیه ﷺ

(مورخ: ۱۴۰۰/۱۱/۱۹)

طبق شماره نامه ۳۵۱۹

این نشریه در سطح نشریات علمی – دانش پژوهی

(ویژه انجمن های علمی طلاب و دانشجویان)

Iran in Serbian newspapers in the second half of the 19th century

Jelena Radosavljević¹

Master's student of Persian language & literature, open University, Al-Mustafa International University of Qom, Qom, Iran

Supervisor: Naeimeh Safaenia²

Assistant Professor, Department of Persian Language & Literature, open University, Al-Mustafa International University of Qom, Qom, Iran

Abstract

Iran and Serbia are two countries far from each other, and the relationship between them has rarely been the subject of research by researchers. Relatively large geographical distance, having cultural differences and the absence of a common border between the two countries of Iran and Serbia always caused the people of these two lands to know little about each other. In fact, it can be said that the only information that was provided to the Serbian people from Iran was through newspapers. In this article, we analyze the presentation of Iran in the Serbian press in the second half of the 19th century. Articles published in the Serbian press during the reign of King Milan Obrenović and King Alexander Obrenović, i.e. parallel to the period of the Qajar dynasty in Iran, have been considered. The description of the newspaper articles is arranged in chronological order with special reference to the variety of topics related to Iran in them. In this article, we examined the way Iran was described in the Serbian press in the second half of the 19th century (from 1868 to 1903). The Serbian press reported about Iran in different ways in the second half of the 19th century. In this research, articles from newspapers published in the late 19th and early 20th centuries have been analyzed; These articles can be divided into several groups and from their division, the amount of information and awareness of the people of Serbia and Iran can be understood. It is hoped that this research will

¹ Email: Jelena.Radosavljevic60@gmail.com

² Email: ns.safaei@gmail.com

be the beginning of a way for more investigations and analyzes about the relationship between these two countries.

Key words: Serbia, Iran, 19th century, Serbian press, diplomatic relations.

ایران در روزنامه‌های صربستان در نیمه دوم قرن نوزدهم

Jelena Radosavljević¹

دانشجوی کارشناسی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مجازی، جامعه المصطفی العالمیه قم، قم، ایران

استاد ناظر: نعیمه صفایی نیا^۲

استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مجازی، جامعه المصطفی العالمیه قم، قم، ایران

چکیده

ایران و صربستان، دو کشور دور از هم هستند و بررسی روابط میان آنها به ندرت موضوع تحقیق و بررسی پژوهشگران قرار گرفته است. فاصله جغرافیایی نسبتاً زیاد، داشتن تفاوت‌های فرهنگی و نبود مرز مشترک میان دو کشور ایران و صربستان همواره باعث می‌شد تا مردم این دو سرزمین شناخت کمی از یکدیگر داشته باشند. در واقع می‌توان گفت تنها اطلاعاتی که از ایران در اختیار مردم صرب قرار می‌گرفت از طریق روزنامه‌ها بود. نگارندگان در این مقاله به تحلیل شیوه ارائه ایران در مطبوعات صربستان در نیمه دوم قرن نوزدهم پرداخته‌اند. مقاله‌های چاپ شده در مطبوعات صربستان در زمان سلطنت شاه میلان اوبرنویچ و شاه الکساندر اوبرنویچ، یعنی مقارن با دوره سلطنت قاجار در ایران مورد توجه قرار گرفته است. شرح مقالات روزنامه‌ها به ترتیب زمانی و با اشاره ویژه به تنوع موضوعات مرتبط با ایران که در آنها آمده است، تنظیم شده است. در این مقاله نحوه توصیف ایران در مطبوعات صربستان در نیمه دوم قرن نوزدهم (از ۱۸۶۸ تا ۱۹۰۳) را مورد بررسی قرار داده‌ایم. مطبوعات صرب در نیمه دوم قرن نوزدهم به طرق مختلف درباره ایران گزارش دادند. در این پژوهش مقاله‌هایی از روزنامه‌های منتشر شده در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم مورد تحلیل قرار داده شده است؛ این

1 Email: Jelena Radosavljevic60@gmail.com

2 Email: ns.safaei@gmail.com

مقاله‌ها را می‌توان به چند گروه تقسیم کرد و از تقسیم آنها به میزان اطلاعات و آگاهی مردم صربستان با کشور ایران پی برد. امید است این پژوهش آغازگر راهی برای بررسی‌ها و تحلیل‌های بیشتری در مورد چگونگی ارتباط میان این دو کشور باشد.

کلید واژه‌ها: صربستان، ایران، قرن نوزدهم، مطبوعات صربستان، روابط دیپلماتیک.

مقدمه

روابط صربستان و ایران در قرن نوزدهم چندان موضوع تحقیق قرار نگرفته است. فاصله جغرافیایی، تفاوت‌های فرهنگی و نبود مرز مشترک بین دو کشور باعث شده است که کشورهای ایران و صربستان و مردم آنها کمتر یکدیگر را بشناسند. اطلاعاتی که در مورد ایران در دسترس مردم صرب بود کمیاب بود و در روزنامه‌های روزانه و هفتگی یافت می‌شد. در پژوهش حاضر، نحوه توصیف ایران در مطبوعات صربستان در نیمه دوم قرن نوزدهم (از ۱۸۶۸ تا ۱۹۰۳) مورد بررسی قرار گرفته است. در این دوره روابط دیپلماتیک صربستان و ایران پیشرفت کرد. میلان اوبرنویچ، پادشاه صربستان، از طریق سفارتخانه‌های خود در قسطنطنیه و پتروگراد، ارتباط دیپلماتیک با شاه ایرانی را آغاز کرد.^۱ ارتباطات دیپلماتیک نیز در زمان پادشاهی پسرش الکساندر اوبرنویچ، که اولین سفر شاه ایرانی به صربستان انجام شد، عمیق‌تر شد.^۲ همزمان با این اتفاقات، ایران به موضوعی روز افزون در روزنامه‌های صربستان تبدیل شد. در نیمه دوم قرن نوزدهم، تعداد روزنامه‌های منتشر شده در صربستان افزایش یافت. بیشتر آن روزنامه‌ها در بلگراد منتشر می‌شدند، تقریباً سیزده روزنامه هر روز در بلگراد منتشر می‌شدند و همچنین تعداد زیادی روزنامه هفتگی و ماهانه انتشار می‌یافت.^۳

۱ صربستان و ایران ۱۸۷۸-۱۸۸۹: آغاز ارتباطات دیپلماتیک، Istorijski Časopis ۷۰، بلگراد ۲۰۲۱، ص ۳۴۶.

۲ پادشاهی صربستان و ایران (۱۸۸۹-۱۹۰۳)، "Istorijski Časopis" ش ۷۱، بلگراد ۲۰۲۲، ص ۴۷.

۳ Vesna Milenkovic، توسعه مطبوعات و سیاست رسانه‌ای در سیستم رسانه‌ای صربستان - یک مقطع تاریخی، بلگراد ۲۰۲۲، "Politicka revija" ش ۳۰، ص ۱۷۶.

ایران در روزنامه‌های صربستان در نیمه دوم قرن نوزدهم / ۱۹۹

اولین اطلاعات گسترده درباره ایران که در قرن نوزدهم به اطلاع عموم صرب‌ها در پادشاهی صربستان رسید، عمدتاً مربوط به احتمال ورود ایران به جنگ با امپراتوری عثمانی بود. این امر می‌توانست برای صربستان مهم باشد، با توجه به اینکه در آن زمان هنوز استقلال کامل از امپراتوری عثمانی به دست نیاورده بود. روزنامه *Zemunski glasnik* در سال ۱۸۶۸ به تفصیل از نیروهای نظامی ایران، تعداد ساکنان و مساحت آن کشور خبر داد. در مقاله‌ای در این روزنامه آماری وجود دارد که مساحت ایران ۶۴۸۰۰۰ مایل مربع است که بیشتر آن بیابان است و دارای ۴۴۰۰۰۰۰ سکنه و درآمد دولتی بیشتر از مخارج است.^۱ در سال ۱۸۶۹، همین روزنامه گزارش داد که احتمال جنگ بین ایران و امپراتوری عثمانی وجود دارد و ممکن است سفیر عثمانی تهران را ترک کند.^۲ ظهور صنایع دستی ایرانی در نمایشگاه جهانی وین در سال ۱۸۷۳ در مجله "*Glas naroda*" دنبال شد. در این بیانیه آمده است: ایران فرش‌های بسیار زیبایی را به نمایش گذاشت. آنها به دلیل رنگ‌های غنی و ترکیب زیبا (احتمالاً به مخلوطی از پارچه‌ها اشاره دارند) قابل توجه هستند. با یک نگاه، انسان احساس می‌کند که چگونه آرام راه می‌رود و استراحت می‌کند. آن قالی‌ها در کارگاه‌ها ساخته نمی‌شوند، بلکه در خانه‌هایی ساخته می‌شوند که مهارت از بزرگ‌ترها به کوچک‌ترها منتقل می‌شود و انواع مختلفی از آنها وجود دارد."^۳

۱-۱. روش تحقیق

برای نگارش این مقاله از روزنامه‌های صربستان مربوط به قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم استفاده شده است. بیشتر این روزنامه‌ها به صورت آنلاین، در وب سایت کتابخانه دانشگاه در بلگراد، بانک ملی

۱ *Zemunski glasnik*. ۱۴ ژوئیه ۱۸۶۸، ش ۳۷، *Zemun* سال ۱۸۶۸، ص ۳۰۱.

۲ *Zemunski glasnik* ۱۲ ژانویه ۱۸۶۹، ش ۱۱، *Zemun* سال ۱۸۶۹، ص ۹۶.

۳ *Glas Naroda*، ۳ ژوئن ۱۸۷۳، بلگراد ۳ ۱۸۷۳، ص ۱۷۲. نمایشگاه جهانی ۱۸۷۳ با حضور بسیار خوبی برگزار شد و از می تا اکتبر ۱۸۷۳ ادامه داشت. موضوع نمایشگاه فرهنگ و آموزش بود. *Charles Gindriez, International Exhibitions, New York 1878, page 22.*

صربستان، و سایر وب سایت‌های رسمی که دارای آرشیو روزنامه‌های قدیمی هستند، در دسترس هستند. آن روزنامه‌ها عمدتاً در بلگراد منتشر می‌شد، اما بخشی از آنها در اتریش-مجارستان نیز چاپ می‌شد. نگارندگان مقاله‌هایی را که در آنها ایران توصیف شده است به ترتیب زمانی فهرست و تحلیل کرده‌اند. در روش تحقیق این پژوهش از شیوه کتابخانه‌ای استفاده شده است.

بحث و بررسی

۱-۲. اخبار سیاسی ایران در روزنامه‌های صربستان

در دهه هشتاد قرن نوزدهم، گزارش‌های مکرر و مفصل‌تری درباره ایران در روزنامه‌های صربستان آغاز شد. در این دوره، صربستان یک کشور مستقل بود (در سال ۱۸۷۸ از امپراتوری عثمانی استقلال یافت).^۱ فعالیت‌های چاپی گسترش یافت و ارتباط دیپلماتیک با بسیاری از کشورها از جمله ایران برقرار شد. در آن دوره سفرنامه جالبی درباره ایران در مطبوعات صربستان منتشر شد.

در حدود سال ۱۸۸۱-۱۸۸۰ روسیه لشکرکشی اخال تکه را برای انقیاد قبایلی که در قلمرو ترکمنستان زندگی می‌کردند انجام داد.^۲ دکتر آنتو گوزدنویچ از مونته‌نگرو در این لشکرکشی شرکت داشت که سفرنامه‌ای در این باره نوشت. او در سفرنامه خود به شرح قسمت شمالی ایران پرداخته است که لشکرکشی روس چه عواقبی بر آن داشته است. اطلاعاتی که او ارائه کرد بسیار قابل توجه بود، به ویژه وقتی در نظر بگیریم که اطلاعات بسیار کمی در مورد آن کشور در پادشاهی صربستان وجود داشت. این سفرنامه در سال ۱۸۸۲ در مجله Otadžbina در بلگراد با عنوان "Kratke putničke beleške iz Krima u Turkmeniju" (یادداشت‌های کوتاه سفر از کریمه تا ترکمنستان)^۳ چاپ شد. نویسنده در راه خود به ترکمنستان از سراسر شمال ایران یعنی ساحل جنوبی دریای خزر عبور کرد. او

۱ Istorija Srba. Vladimir Ćorović (تاریخ صرب‌ها)، بلگراد سال ۲۰۰۴، ص ۶۵۴.

۲ D. Y. Arapov. Ahaltekinskiye ekspedicii (سفرهای آخال تکه)، در دایره المعارف بزرگ روسیه.

لینک https://bigenc.ru/domestic_history/text/۱۸۴۲۱۸۳

ایران در روزنامه‌های صربستان در نیمه دوم قرن نوزدهم / ۲۰۱

ابتدا باکو را توصیف کرد و اظهار داشت که این شهر سابقاً یک شهر پارسی بوده که خان‌ها در آن زندگی می‌کرده‌اند. وی تصریح می‌کند که در این شهر آتش گاه بزرگی وجود دارد و می‌گویند زند اوستا در اینجا نوشته شده و زرتشت خود را در آتش جاویدان گرم کرده است.

شهر بعدی که او توصیف کرد، لنکران، شهری روسی در مرز ایران بود. وی عبور از مرز ایران را اینگونه توصیف کرد: ساحل جنوبی دریای خزر در مقابل ما پر از لیمو و پرتقال بود و می‌توان آن را باغ گیاه شناسی نامید. او همچنین انزلی را توصیف کرد، بندری ایرانی که به خاطر پوشش گیاهی سرسبزش معروف است. گوزدنویچ می‌گوید که در همین بندر بود که شاه ایرانی برای اولین بار در سفر به اروپا سوار کشتی بخار شد. او قلعه شاه را که به آن «خورشید همه قلعه‌ها» می‌گویند، در هفت طبقه دید. وی با بیان اینکه این قلعه با نماد شیر و خورشید تزئین شده است، به تفصیل این قلعه را توصیف کرد. دیوارهای قلعه رنگارنگ بود و فرش‌های ایرانی در همه جا چیده شده بود و باغ‌های وسیع و بازارهای ایرانی در اطراف قلعه وجود داشت. دماوند کوهی نزدیک تهران از دور دیده می‌شد. گوزدنویچ همچنین توصیف واضحی از شهر قدیمی ایرانی آنائو که تحت فرمانروایی قبایل ترکمن بود، ارائه کرد و گفت که ۴۰۰ سال پیش دو مسجد بزرگ در آنجا ساخته شده است. نگارنده به ویژه بر کیفیت ساخت و تزئین استادان ایرانی تأکید کرده است که پس از ۴۰۰ سال هنوز به وضوح قابل مشاهده است.

شهر بعدی که در این سفرنامه شرح داده شده، شهر لطف آباد است که نویسنده آن را شهری با جانوران استثنایی و سرشار از پرندگان به ویژه قرقاول معرفی کرده است.^۱ جدای از گزارش روزنامه‌ها از ماهیت سفر، در این دوره مطبوعات صربستان به طور مختصر از منافع خارجی در ایران خبر دادند.

۱ صربستان و ایران ۱۸۷۸-۱۸۸۹: آغاز ارتباطات دیپلماتیک، Istorijski Časopis ۷۰، بلگراد ۲۰۲۱، ص ۳۴۹.
Anto Gvozdenović، یادداشت‌های کوتاه سفر از کریمه در ترکمنستان (آسیای مرکزی)، مجله Otadžbina، ۱ ژانویه ۱۸۸۲، بلگراد، ص ۵۶۶-۵۲۱.

بیش از همه، تمرکز او بر منافع روسیه و روابط روسیه با ایران بود. منافع روسیه در ایران نیز در سال ۱۸۸۵ در روزنامه "Glasonoša" گزارش شد و همچنین این احتمال وجود داشت که آلمان با گسترش نفوذ خود در ایران، روسیه را تهدید کند.^۱ در سال ۱۸۸۹ مجله Male Novine از مخالفت روسیه با منافع انگلیس در ایران و سفر وزیر روسیه به تهران گزارش داد.^۲ در سال ۱۸۸۷ «روزنامه شهرداری بلگراد» در مقاله‌ای با عنوان نامه‌هایی از روسیه از افتتاح راه آهن عشق آباد خبر داد که روسیه و ایران را به طول ۲۴۰ کیلومتر به هم متصل می‌کرد. تصور می‌شد که وجود یک ارتباط راه آهن خوب به روسیه کمک می‌کند تا کالاهای بیشتری از ایران وارد کند و همچنین به بازرگانان مسکو فرصت صادرات پنبه و ابریشم به ایران را می‌دهد.^۳ در سال ۱۸۸۸ در روزنامه Stražilovo مقاله‌ای با اسم "مقاله‌ای از تاریخ آموزش" درباره آموزش و پرورش در ایران منتشر شد. در این مقاله آمده است که ایران "قله در توسعه کشورهای شرقی" است و آموزش کودکان در دست دولت است. در مورد مردم ایران می‌گویند: «مردم با آموزش، رفتار خوب و مهارت‌های رزمندگی را یاد می‌گیرند».^۴

۲-۲. ایران باستان در روزنامه‌های صربستان

جدای از اخبار سیاسی درباره وقایع ایران معاصر، در اواخر قرن نوزدهم در پادشاهی صربستان، می‌توان مطالب زیادی درباره تاریخ ایران خواند. تاریخ ایران الهام بخش ویژه‌ای برای روزنامه Prosvetni glasnik بود. در آنها از ۱۸۹۳ تا ۱۸۹۴ سلسله مقالات مربوط به تاریخ ایران باستان منتشر شد. این مقاله‌ها به عنوان بخشی از مجموعه‌ای با نام "تاریخ باستان خلق‌های شرق" منتشر شده است.

۱ روزنامه "Glasonoša"، ۷ ژوئن ۱۸۸۵، ش ۳۰، در والیوو در سال ۱۸۸۵، ص ۱۲۷.

صربستان و ایران ۱۸۷۸-۱۸۸۹: آغاز ارتباطات دیپلماتیک، ۷۰ Istorijski časopis، بلگراد ۲۰۲۱، ص ۳۵۱.

۲ "Male novine"، ۲۴ دسامبر ۱۸۸۹، بلگراد ۱۸۸۹، ش ۳۶۴.

۳ "Beogradske opštinske novine" (روزنامه شهرداری بلگراد)، ۷ فوریه ۱۸۸۷، در بلگراد.

۴ Stražilovo، ۴ فوریه ۱۸۸۸، ش ۵، ص ۷۵، در نووی ساد در سال ۱۸۸۸.

ایران در روزنامه‌های صربستان در نیمه دوم قرن نوزدهم / ۲۰۳

در مقاله اول با عنوان پارس، ورود مادها و اشکانیان به خاک ایران، سپس دوره تاریخ ایران تا قرن ششم میلادی شرح داده شده است. شیوه‌ای که هرودوت مورخ یونانی توسعه امپراتوری قدیم ایران را دید نیز شرح داده شده است. دوره سلطنت سلسله هخامنشی، دولت داریوش و جنگ‌های یونان و ایران و سپس سلطنت جانشینان داریوش به طور خاص شرح داده شده است. ادیان در ایران قبل از اسلام نیز در بخش جداگانه‌ای شرح داده شده است. در درجه اول دین زرتشتی، مزدکی، سپس پیدایش خط میخی، توسعه مجسمه سازی در ایران قدیم و همچنین معماری تخت جمشید.^۱

در باب دین مردم ایران در قدیم تاکید می‌شد که متکی بر پدیده‌های طبیعی و بیش از همه بر آتش و روشنایی و تاریکی است.^۲ مقالات مذکور مربوط به تاریخ ایران باستان است. تنها مقاله‌ای که در مورد ایران مدرن صحبت می‌کرد با عنوان سرزمین بدون مطبوعات چاپ شد که در آن به این سوال پرداخته شد که چرا ایران صنعت چاپ توسعه یافته‌ای ندارد؟ نتیجه‌گیری نویسنده اینست که دلیل این امر شاید این باشد که خوشنویسی در ایران بسیار محترم است. اگرچه همانطور که گفته شد یک چاپخانه در تبریز وجود داشت، اما کار چاپ رونق نیافت. در این مقاله آمده است: «ایرانی‌ها بیشترین احترام را برای خوشنویسان خوب قائل هستند، و یک دست نوشته زیبا به آنها لذت زیادی می‌دهد.»^۳

۲-۳. توصیف قاجاریه در روزنامه‌های صربستان

فرصت جدیدی برای مطبوعات صربستان برای نوشتن درباره ایران در سال ۱۹۰۰، زمانی که شاه ایرانی مظفرالدین قاجار از پادشاهی صربستان بازدید کرد، به وجود آمد. شاه در مسیر خود به قسطنطنیه با قطار از طریق صربستان سفر کرد و در دربار پادشاه صربستان الکساندر اوبرنویچ نیز مهمان بود. مردم صربستان کنجکاو بودند که درباره شطرنج و کشورشان بیشتر بدانند. یک سری مقالات جدید در

۱ روزنامه ۱ Prosvetni glasnik نوامبر ۱۸۹۳، بلغراد در ۱۸۹۳، ص ۴۴ - ۵۰.

۲ روزنامه "۱۲" Prosvetni glasnik ژانویه ۱۸۹۴، بلغراد در ۱۸۹۴، ص ۳۴.

۳ روزنامه Prosvetni glasnik، ۱ اکتبر ۱۹۰۱، در بلغراد در سال ۱۹۰۱، ص ۱۴۰۴.

این رابطه آمده است. در روزنامه «Politika» نوشته شده بود که ساکنان شهر بلا پالانکا (Bela palanka) بسیار می‌خواستند شاهی را که با قطار از محل آنها عبور می‌کرد، ببینند. یعنی به لطف پنبه وارداتی از ایران که روی آن برجسی با تصویر او وجود داشت، از قبل می‌دانستند چه شکلی است. آنها انتظار داشتند قطار متوقف شود و شاه را در مسیر مرز بلغارستان ببینند، اما آرزوی آنها محقق نشد و «روزنامه شهرداری بلگراد» مرتباً از تحرکات شاه در هنگام عبور از صربستان خبر می‌داد. در آن روزنامه، سخنرانی پادشاه الکساندر از ژانویه ۱۹۰۱ چاپ شده بود که در آن شاه از سفر شاه ایران یاد کرده و با این جمله توصیف می‌کند: «امسال یک مهمان نادر و عزیز سلطنتی داشتیم، اعلی حضرت مظفر الدین شاه ایران. در راه اروپا از کشور ما بازدید کرد و به همین مناسبت اظهارات دوستانه‌ای را رد و بدل کردیم.»^۱

۴-۲. توصیف روابط ایران و روسیه

قابل توجه بود که بیشتر در مورد روابط دوستانه ایران با روسیه نوشته می‌شد. مقاله مفصلی درباره ایران و شاه مظفر در Srpski novine منتشر شد. شاه به عنوان یک اصلاح طلب معرفی می‌شود که تنها در چهار سال حکومت، اصلاحات اساسی در ایران انجام داد، تجارت، صنایع دستی و راه آهن را بهبود بخشید. او به عنوان "آرام، منصف، با ویژگی‌های عالی" شناخته می‌شود. در این مقاله به ویژه بر همکاری شاه با دربار روسیه و نیز روابط دوستانه توسعه یافته بین حاکمان ایران و روسیه تأکید شده است. در مورد روابط روسیه و ایران چنین آمده است: پیوند دوستی قوی بین حاکمان دو کشور همسایه ایجاد شده است. فرمانروای پارسی و بزرگانش چه در خانه و چه در راه، هر گاه فرصتی پیش بیاید،

۱ پادشاهی صربستان و ایران (۱۸۸۹-۱۹۰۳)، "Istorijski Časopis" ش ۷۱، بلگراد ۲۰۲۲، ص ۴۹.

روزنامه Politika شماره 27, 6854, مه, بلگراد 1927 ص 1.

روزنامه شهرداری بلگراد، 7 ژانویه، بلگراد 1901 صفحه 1.

ایران در روزنامه‌های صربستان در نیمه دوم قرن نوزدهم / ۲۰۵

همدردی خود را با امپراتور مقتدر دولت بزرگ اسلاو و مردمش، چه در گفتار و چه در عمل ابراز می‌کنند.^۱

سال ۱۹۰۲ مقاله «لشکرکشی روسیه در ایران» در مجله دلو منتشر شد. سفرنامه دیگری در مورد ایران است که در پادشاهی صربستان چاپ شده است. کنت مارکو و جینوویچ صربی که اصالتاً از هرزگوین است، همانطور که گفته شد، در طول ۱۷۸۱-۱۷۸۲ در سفر فوق‌الذکر شرکت کرد، که این مقاله را برای خوانندگان محلی جالب‌تر کرد. ناوگان تحت فرماندهی مارکو و جینوویچ از ولگا به دریای خزر آمد و در سواحل جنوبی آن در خلیج استرآباد لنگر انداخت و به دنبال مکانی مناسب برای ایجاد یک مرکز تجاری روسیه بود. حاکم ایالت استرآباد - آقا محمود خان موافقت کرد که قسمتی از اراضی ساحل خلیج استرآباد را به اسکادران روس واگذار کند، اما خان به دلیل برقراری روابط دوستانه با روسیه مورد خشم سایر خان‌های پارس قرار گرفت. او برای جلوگیری از انتقام آنها، و جینوویچ را دستگیر کرد و او را مجبور کرد تا تمام کارهایی را که در سواحل خلیج استرآباد آغاز شده بود، متوقف کند و آنچه انجام شده بود را نابود کند. با انجام این کار، و وینوویچ در یک روستای مجاور بازداشت شد و سپس به ساری، پایتخت آقا محمد خان منتقل شد. وینوویچ دو هفته کامل زندانی خان استرآباد بود تا اینکه در ژانویه ۱۷۸۲ آزاد شد. این پایان لشکرکشی او در شمال ایران بود. از طریق این سفرنامه، سیمای شمال ایران و سواحل زیبای دریای خزر بار دیگر به چشم خوانندگان صرب آمد.^۲

۱ روزنامه صربستان، دفتر خاطرات رسمی پادشاهی صربستان، ۲۳ سپتامبر ۱۹۰۰، بلگراد، صفحه ۱.

۲ ی میلورادوویچ، لشکرکشی روسیه در ایران، مجله Delo، ۱ آوریل ۱۹۰۲، در بلگراد، صفحات ۱۷۳-۱۶۰.

نتیجه گیری

با تجزیه و تحلیل تمام مقالات ارائه شده، اولین نتیجه‌ای که می‌توانیم به دست آوریم این است که مردم صربستان در نیمه دوم قرن نوزدهم از ایران مطلع شدند، اگرچه این کشور بسیار دور است. موضوع اصلی مطبوعات صربستان نبود، اما مطمئناً به اندازه کافی وجود داشت تا خوانندگان صرب از تحولات اساسی آن کشور مطلع شوند. نگارندگان با مقالاتی که تحلیل کرده‌اند یافته‌های خویش را می‌توانند به چند گروه تقسیم کنند.

مقاله‌های گروه اول به احتمال جنگ ایران با امپراتوری عثمانی پرداختند. آن موضوع در مطبوعات صربستان تا استقلال در سال ۱۸۷۸ رایج بود و بعدها به تدریج با موضوعات جالب دیگری جایگزین شد.

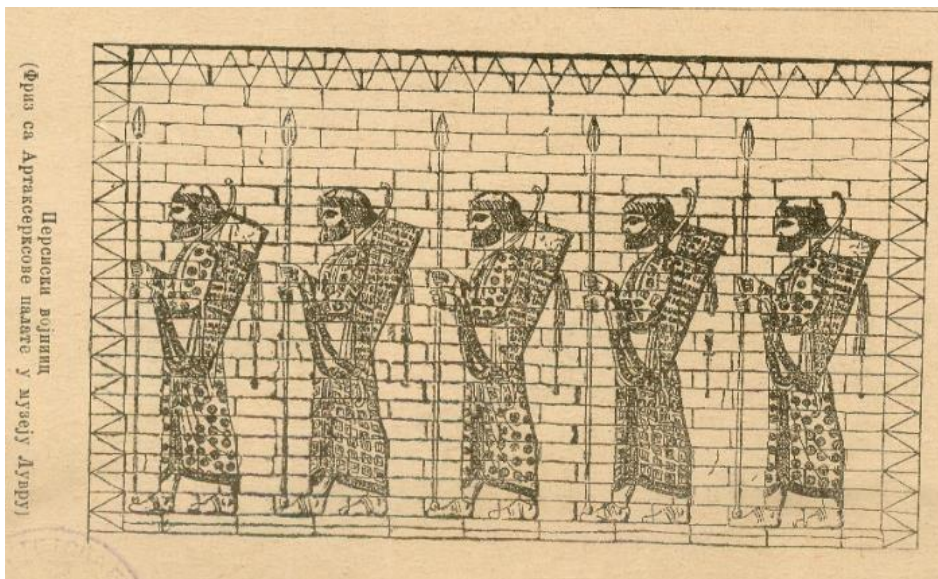
در گروه دوم می‌توان مقالات مرتبط با معماری ایرانی، تاریخ غنی، هنر و صنایع دستی مانند فرش را طبقه بندی کرد. ایران به عنوان کشوری با تاریخ و تمدن غنی معرفی می‌شود. مقالاتی درباره تاریخ ایران عمدتاً در بخش‌هایی منتشر می‌شد که به اصطلاح «کشورهای شرق» را توصیف می‌کرد. سومین موضوع مهم و همیشه جاری، روابط روسیه و ایران بود که همیشه برای خوانندگان صرب جذابیت خاصی داشت.

مطبوعات صرب در نیمه دوم قرن نوزدهم به طرق مختلف درباره ایران گزارش دادند. از نظر زمانی، اولین گزارش‌ها درباره ایران در دهه ۶۰ قرن نوزدهم آغاز می‌شود، تعداد زیادی از مقالات مربوط به ایران معاصر، سیاست داخلی و خارجی آن بود. علاوه بر این، مقالات علمی و تاریخی درباره تاریخ و فرهنگ ایرانی از سلسله هخامنشی تا امروز نیز چاپ شده است که جایگاه ویژه‌ای در مطبوعات صربستان به نوشته‌هایی با ماهیت سفر داشت که در آنها شمال ایران و سواحل جنوبی دریای خزر شرح داده شده بود. در ادامه مهمترین تصاویر برجای مانده از این روزنامه‌ها به نمایش گذاشته شده است:

ایران در روزنامه‌های صربستان در نیمه دوم قرن نوزدهم / ۲۰۷

تصویر شماره (۱)

نقاشی سربازها از ایران باستان

“Prosvetni glasnik”, 1. 11. 1893.

http://istorijskenovine.unilib.rs/view/index.html#panel:pplissue:UB_00008_1893110

[1page:210&query:%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%98%D0](http://istorijskenovine.unilib.rs/view/index.html#panel:pplissue:UB_00008_1893110?page:210&query:%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%98%D0)

[%B0](http://istorijskenovine.unilib.rs/view/index.html#panel:pplissue:UB_00008_1893110?page:210&query:%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%98%D0)

تصویر شماره (۲)

МУЗАФЕР ЕДИН

пређашњи шах персијски са својом свитом, са којом је години у 1902. посетио и Београд.

(Овај је шах дао Персији устав).

ایران در روزنامه‌های صربستان در نیمه دوم قرن نوزدهم / ۲۰۹

سفر شاه ایرانی به پادشاهی صربستان

منابع

روزنامه

۱. "Glas Naroda"، ۳ ژوئن ۱۸۷۳، بلغراد سال ۱۸۷۳.
۲. Anto Gvozdenović، یادداشت‌های کوتاه سفر از کریمه در ترکمنستان (آسیای مرکزی)، مجله Otadžbina، ۱ ژانویه ۱۸۸۲، بلغراد ۱۸۸۲.
۳. روزنامه "Gisonoša"، ۷ ژوئن ۱۸۸۵، شماره ۳۰، در والیوو در سال ۱۸۸۵.
۴. "Male novine"، ۲۴ دسامبر ۱۸۸۹، بلغراد ۱۸۸۹، ش ۳۶۴.
- a. "Beogradske opštinske novine" (روزنامه شهرداری بلغراد)، ۷ فوریه ۱۸۸۷، در بلغراد.
۵. Stražilovo، ۴ فوریه ۱۸۸۸، ش ۵، در نووی ساد در سال ۱۸۸۸.
۶. [http://istorijskenovine.unilib.rs/view/index.html#panel:pplissue:UB_00014query:%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0](http://istorijskenovine.unilib.rs/view/index.html#panel:pplissue:UB_00014query:%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0)
۷. روزنامه ۱ Prosvetni glasnik نوامبر ۱۸۹۳، بلغراد در ۱۸۹۳.
۸. روزنامه "۱۲" Prosvetni glasnik ژانویه ۱۸۹۴، بلغراد در ۱۸۹۴.
۹. روزنامه "Prosvetni glasnik"، ۱ اکتبر ۱۹۰۱، در بلغراد در سال ۱۹۰۱.
۱۰. http://istorijskenovine.unilib.rs/view/index.html#panel:pilissue:UB_00008_18931101query:%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0
۱۱. روزنامه "Politika" شماره 6854، 27 مه، بلغراد 1927 ص 1.

۲۱۰ / دوفصلنامه علمی - دانش پژوهی صبا، سال ۱، شماره ۲، (پاییز، زمستان ۱۴۰۱)

۱۲. "Beogradske opštinske novine" (روزنامه شهرداری بلگراد)، 7 ژانویه، بلگراد
1901.

۱۳. "Srpske novine" (روزنامه صربستان)، دفتر خاطرات رسمی پادشاهی صربستان، 23
سپتامبر 1900، بلگراد.

۱۴. [https://nbs.rs/sr_RS/o_nbs/arhiv-i-biblioteka/arhiv/srpske-](https://nbs.rs/sr_RS/o_nbs/arhiv-i-biblioteka/arhiv/srpske-novine/pretraga)
[/novine/pretraga](https://nbs.rs/sr_RS/o_nbs/arhiv-i-biblioteka/arhiv/srpske-novine/pretraga)

۱۵. میلوراد وویچ، لشکرکشی روسیه در ایران، مجله Delo، ۱ آوریل ۱۹۰۲، در بلگراد.

۱۶. "Zemunski glasnik"، ۱۴ ژوئیه ۱۸۶۸، شماره ۳۷، Zemun سال ۱۸۶۸.

۱۷. "Zemunski glasnik"، ۱۲ ژانویه ۱۸۶۹، شماره ۱۱، Zemun سال ۱۸۶۹

مونوگراف ها

Charles Gindriez, *International Exhibitions*, New York 1878

Istorija Srba, Vladimir Ćorović (تاریخ صربها)، بلگراد سال ۲۰۰۴

فهرست مقالات

Jelena Radosavljević، صربستان و ایران ۱۸۷۸-۱۸۸۹: آغاز ارتباطات دیپلماتیک، Istorijski
časopis، ۷۰، بلگراد ۲۰۲۱.

Jelena Radosavljević، پادشاهی صربستان و ایران (۱۸۸۹-۱۹۰۳)، "Istorijski časopis" ش
۷۱، بلگراد ۲۰۲۲.

Vesna Milenkovic، توسعه مطبوعات و سیاست رسانه ای در سیستم رسانه ای صربستان - یک
مقطع تاریخی، بلگراد ۲۰۲۲، "Politicka revija" ش ۳۰.

Ahaltekinskiye ekspedicii, D. Y. Arapov (سفرهای آخال تکه)، در دایره المعارف بزرگ
روسیه.

https://bigenc.ru/domestic_history/text/۱۸۴۲۱۸۳